

Zorg na overlijden

Informatie voor nabestaanden

Beter voor elkaar

Nabestaanden informatieboekje

Als een naaste uit uw familie- of vriendenkring is overleden, begint een periode van afscheid nemen. En juist nu moet er ook veel geregeld worden. Het zal u vast moeilijk vallen uw aandacht te richten op de formaliteiten die gedaan moeten worden. Daarom krijgt u van ons deze folder die u van pas kan komen bij het treffen van de noodzakelijke maatregelen.

Wij wensen u heel veel sterkte in deze moeilijke periode.

Directie en medewerkers van het Ikazia Ziekenhuis

Welke nabestaanden mogen zaken regelen?

U bent als nabestaande bevoegd om zaken namens uw familie te regelen als u:

- De echtgeno(o)t(e) of levenspartner van de overledene bent;
- De naast aanwezige bloedverwant bent;
- De meerderjarige erfgenaam bent die bij het overlijden aanwezig was;
- Als uw familielid of naaste u gevraagd heeft om de zaken rondom het overlijden te regelen.

Na het overlijden

Een arts komt bij uw familielid/naaste om officieel de dood vast te stellen. Meestal is de doodsoorzaak bekend. De arts vult de overlijdenspapieren in. Soms is het nodig om aanvullende gegevens te vragen.

Uw familielid wordt door de verpleging netjes neergelegd in bed. Als er nog een infuusnaald of katheter is, dan worden deze bij de laatste verzorging verwijderd. U kunt rustig afscheid nemen.

De verpleegkundige geeft de persoonlijke bezittingen aan de familie mee. U ondertekent een formulier dat u deze meeneemt.

Mortuariumbeheerder

Het beheer van het mortuarium en de verzorging van de overledenen worden in ons ziekenhuis uitgevoerd door een gespecialiseerde mortuariumbeheerder.

De mortuariumbeheerder neemt de verzorging van overledenen op zich en handelt natuurlijk met respect en op een correcte manier de voor het mortuarium noodzakelijke administratieve zaken af.

Voor het vervoer naar elders en het regelen van de uitvaart moet u zelf een uitvaartverzorger inschakelen.

Overlijdenspapieren

Het is goed – uiteraard voor zover u dat wenst – zo spoedig mogelijk een uitvaartverzorger in te schakelen. Deze kan veel van de te verrichten formaliteiten van u overnemen.

De uitvaartverzorger kan zorgen voor:

- Het afhalen van de overlijdenspapieren bij het mortuarium;
- Het vervullen van de vereiste formaliteiten bij de ambtenaar van de Burgerlijke Stand in de gemeente Rotterdam.

Wilt u deze formaliteiten zelf afwikkelen, houd u dan rekening met het volgende:

- De overlijdenspapieren kunnen na telefonisch overleg met de mortuariumbeheerder worden opgehaald.

T 085-0497241 (CMO)

Bij het bezoek aan de ambtenaar van de Burgerlijke Stand moet u, voor zover van toepassing, het trouwboekje / identiteitsbewijs van de overledene meenemen. Ook moet u aan de ambtenaar opgeven hoeveel uittreksels van de overlijdensakte u wilt ontvangen; dit is voor het afwikkelen van formaliteiten voor bankzaken, pensioenverzekeringen en ziektekostenverzekering.

Waarschuwen uitvaartverzorger

Wanneer u als nabestaande de formaliteiten in het ziekenhuis hebt afgerond, (zoals het invullen van de papieren, het ontvangen van persoonlijke bezittingen, eventuele toestemming voor obductie) zult u een uitvaartverzorger willen waarschuwen.

Als in de persoonlijke papieren van de overledene een verzekeringspolis aanwezig is, kunt u contact opnemen met de betreffende uitvaartverzekeraar of –verzorger.

Het kan natuurlijk ook dat de overledene tijdens zijn/haar leven wensen met betrekking tot de uitvaart met u als nabestaanden heeft besproken. In alle andere gevallen bent u vrij in het maken van een keuze.

De verpleegkundige en de mortuariumbeheerder moeten zich ten opzichte van uitvaartverzorgers strikt neutraal opstellen. Zij kunnen u niet adviseren.

Verzorging van de overledene

Als een patiënt in het ziekenhuis komt te overlijden, wordt hij/zij respectvol naar het mortuarium gebracht waar de verzorging van de patiënt plaatsvindt. Wanneer u zelf aanwezig wilt zijn bij de verzorging, dan kan dat in overleg met de verpleegkundige van de afdeling. De verzorging vindt dan plaats op de verpleegafdeling.

Als u niet wilt dat de overledene verzorgd wordt (bijv. vanwege religieuze of andere redenen), zegt u dit dan direct na het overlijden tegen de verpleegkundige van de afdeling.

De uitvaartverzorger moet de overledene binnen 3 uur na overlijden overbrengen naar de plaats van opbaring. Als dit niet gebeurt zal het ziekenhuis om redenen van respect en hygiëne alsnog de mortuariumbeheerder verzoeken de verzorging te verrichten. Ook wordt dan begonnen met het koelen van de overledene.

Het is belangrijk –uiteraard als u dit wilt – dat u de kleding waarin de overledene gekleed moet worden, aan de uitvaartverzorger meegeeft. Vindt de verzorging in het ziekenhuis plaats dan moet de kleding naar de verpleegafdeling worden gebracht.

Persoonlijke wensen

Als er persoonlijke wensen zijn met betrekking tot make-up, sieraden en dergelijke kunt u dit overleggen met de uitvaartverzorger.

Rituele bewassing

Rituele bewassing kan plaatsvinden in overleg met de mortuariumbeheerder. De kosten voor het ter beschikking stellen van de speciale wasruimte worden, via de uitvaartverzorger, door de mortuariumbeheerder in rekening gebracht.

Verblijf van de overledene in het mortuarium

Elke overledene verblijft voor kortere of langere tijd in de koeling van het mortuarium in het ziekenhuis. Met de door u ingeschakelde uitvaartverzorger kunt u verdere afspraken maken over de opbaring en rouwbezoek.

De medewerkers van het mortuarium willen zoveel mogelijk rekening houden met de persoonlijke wensen van de nabestaanden.

Kosten

De kosten van het gebruik van het mortuarium en de verzorging worden, via de door u ingeschakelde uitvaartverzorger, door de mortuariumbeheerder aan de nabestaanden in rekening gebracht, tegen de daarvoor geldende tarieven.

Wanneer nog obductie moet worden verricht, worden tot het moment dat die heeft plaatsgevonden, behoudens de kosten van de verzorging, geen aanvullende kosten in rekening gebracht.

Deze kostenberekening geschiedt zonder tussenkomst, maar met medeweten van het ziekenhuis.

Voor de duidelijkheid wijzen wij u erop dat de kosten van de verzorging en de kosten verbonden aan het gebruik van het mortuarium geen onderdeel zijn van het tarief van het ziekenhuis en evenmin zijn opgenomen in de ziektekostenverzekering en daarom apart betaald moeten worden.

Obductie

U heeft deze folder gekregen omdat iemand die u lief heeft is overleden. De behandelend arts heeft u gevraagd of obductie verricht mag worden. Deze vraag roept vaak andere vragen op zoals: "Wat is eigenlijk een obductie? Wat gebeurt er dan precies?". De omstandigheden waarin verdriet of andere emoties overheersen, maken het soms moeilijk om met zulke wedervragen te komen, terwijl ze toch belangrijk zijn om te kunnen bepalen of u wel of niet toestemming zult verlenen.

Deze informatie over obductie is bedoeld om duidelijke antwoorden te geven op uw vragen en u te helpen bij uw besluit. Heeft u na het lezen van deze informatie nog vragen, dan kunt u deze altijd stellen aan de arts. Hij of zij zal u helpen een beslissing te nemen waar u later geen spijt van heeft. In deze folder wordt uiteengezet waarom obductie belangrijk is en wat er bij dit onderzoek allemaal gebeurt.

Neemt u de tijd om de informatie goed te lezen en spreek met de arts het tijdstip af waarop u uitsluitsel geeft over uw beslissing.

1. Wat is een obductie?

Obductie is een inwendig onderzoek op een overleden persoon. Het wordt ook wel een sectie of autopsie genoemd. Het onderzoek wordt verricht door een patholoog, een arts die gespecialiseerd is in deze vorm van onderzoek. Voordat de patholoog aan de obductie begint, onderzoekt hij het lichaam eerst uitgebreid van buiten: het uitwendig onderzoek. Een obductie, het inwendig onderzoek, is een vrij omvangrijk onderzoek, waarbij vrijwel alle organen van de overledene onderzocht worden. Een obductie is te vergelijken met een operatie en zal altijd op zo'n manier worden uitgevoerd dat er achteraf vrijwel niets meer van te zien is. Het onderzoek wordt uiteraard op respectvolle wijze verricht. In geval van natuurlijke dood moet aan de nabestaanden toestemming worden gevraagd. U kunt uw toestemming toespitsen op specifieke onderdelen. (zie: 5. Hoe is de procedure).

2. Waarom obductie?

Het meest gegeven antwoord op deze vraag is: "Om de doodsoorzaak vast te stellen." Een andere reden kan zijn om vast te stellen of de ziekte erfelijk of besmettelijk is. In het geval van een erfelijke ziekte kunnen bijvoorbeeld ouders van een overleden kind de informatie laten meespelen bij het krijgen van meer kinderen. Bij een besmettelijke ziekte moet actie worden ondernomen om eventueel besmette personen op te sporen en te onderzoeken.

Het is niet altijd duidelijk waaraan iemand precies is overleden.

Nabestaanden en artsen willen vaak weten hoe het ziekteproces en de daaropvolgende dood precies verlopen zijn. De obductie is het hulpmiddel bij uitstek om goed te onderzoeken wat in de laatste levensfase met een patiënt is gebeurd en om achteraf te controleren of een medische behandeling juist is geweest. Dat zal niet meer van betekenis zijn voor de patiënt zelf, maar wel voor volgende patiënten, die kunnen profiteren van de lessen die van een obductie geleerd worden. De ervaring heeft geleerd dat ook bij patiënten waar het allemaal duidelijk leek, zich nog zaken kunnen voordoen die niemand had verwacht. De informatie die een obductie oplevert helpt de artsen om kritisch naar de door hen ingestelde behandeling te kijken.

Obductie is ook van belang voor de wetenschap. Van veel ziekten is een groot deel van de kennis ontleend aan studies van obductiemateriaal.

3. Wat gebeurt er bij een obductie

In het kort gezegd wordt bij een obductie het lichaam van een overledene geopend en worden de organen in het lichaam geïnspecteerd.

Daarna worden ze over het algemeen één voor één uit het lichaam verwijderd, gewogen, en wordt ook de binnenkant onderzocht.

Vervolgens wordt uit elk orgaan een klein stukje weefsel genomen om microscopisch te onderzoeken. Dat is belangrijk, omdat niet alle afwijkingen met het blote oog herkenbaar zijn. Daarna worden alle organen teruggeplaatst in het lichaam, behalve de organen waarvan het onderzoek nog niet afgerond kan worden. Het lichaam wordt gesloten om vervolgens te worden overgedragen aan de uitvaartverzorgers. Als de overledene voor een opbaring wordt aangekleed, is van de obductie niets meer te zien, behalve als bij kale mensen een schedellichting voor hersenonderzoek heeft plaatsgevonden. Als u dit laatste als nabestaande bezwaarlijk vindt, kunt u dit met de arts bespreken. Er kan dan bijvoorbeeld een gedeeltelijke obductie plaatsvinden.

In de meeste ziekenhuizen wordt voor hersenonderzoek apart toestemming gevraagd aan de nabestaanden. Dit is echter niet wettelijk verplicht.

Mocht u bezwaar hebben tegen hersenonderzoek, dan kunt u dit de arts zeggen.

4. Het bewaren van weefsel en organen

Er zijn omstandigheden waarin, naast de kleine stukjes weefsel voor het microscopisch onderzoek, één of meer organen – of delen daarvan – langer worden bewaard, bijvoorbeeld het hart of de hersenen.

Een eerste reden kan zijn dat het orgaan heel klein is zodat het in zijn geheel voor het aanvullend microscopisch onderzoek moet worden meegenomen.

Een tweede reden kan zijn dat het een ingewikkelde afwijking van het orgaan betreft die uitgebreider onderzoek, al dan niet in samenwerking met een expert, noodzakelijk maakt.

Een derde reden kan zijn dat het weefsel of orgaan eerst bewerkt moet worden om tot onderzoek over te kunnen gaan. De bewerking kan enkele dagen en soms weken in beslag nemen.

Voor hersenonderzoek bijvoorbeeld is een zeer lange periode nodig voor bewerking en beoordeling. De uitslag hiervan kan soms wel meer dan een half jaar duren. Deze redenen maken het langer bewaren van de (delen van) organen noodzakelijk om tot een diagnose te kunnen komen.

Een vierde reden om een (deel van een) orgaan te bewaren, is voor onderwijsdoeleinden. Als het orgaan op een treffende wijze een bepaalde ziekte illustreert, kan het een grote dienst bewijzen bij het onderwijs aan medische studenten, artsen en verpleegkundigen. Dit zal overigens zelden voorkomen.

Er zijn dus verschillende redenen om bepaalde (delen van) organen langer te bewaren. Deze weefsels of organen kunnen dan niet met de overledene mee begraven of gecremeerd worden, maar worden later alsnog gecremeerd door het ziekenhuis, behalve als ze bewaard blijven voor onderwijsdoeleinden. Het is belangrijk dat u zich dit realiseert.

Als u hiertegen bezwaar heeft, kunt u dit kenbaar maken aan de arts.

Als uw bezwaar ertoe leidt dat tijdens de obductie onvoldoende gegevens kunnen worden verkregen, dan zal de arts dit met u bespreken. U kunt dan in samenspraak tot een voor u aanvaardbare beslissing komen.

5. Hoe is de procedure?

De procedure begint met de vraag van de arts of obductie mag worden verricht, het uitreiken van deze folder en bij u informeren of u nog vragen heeft. U als nabestaande bent degene die besluit of u toestemming verleent voor obductie. Besluit u geen toestemming te verlenen, dan wordt geen obductie verricht.

Als u toestemming geeft wordt de overledene naar het mortuarium overgebracht. Dezelfde, of volgende dag, wordt de obductie verricht door de een patholoog. Mocht de periode voor obductie te lang duren, bijvoorbeeld bij overlijden in het weekend, dan kan daar in overleg een oplossing voor worden gevonden.

Het hele onderzoek zoals hierboven beschreven neemt tussen de één en drie uur in beslag. Daarna haalt de uitvaartverzorger de overledene af voor de voorbereidingen voor opbaring en/of begrafenis of crematie. Over het algemeen doorkruist een obductie niet de officiële gang van zaken rond begrafenis of crematie.

Na de obductie maakt de patholoog een verslag dat hij opstuurt naar de arts die de obductie heeft aangevraagd. Dan wordt met u een afspraak gemaakt om de uitslag te bespreken. Behalve bij hersenonderzoek, dat duurt soms wel een half jaar voordat de uitslag er is. Als u dan nog vragen heeft, kunt u deze met de arts bespreken. Mocht het nodig zijn, kan de arts weer contact opnemen met de patholoog voor nader overleg.

6. Uitzonderingen op deze procedure

Als iemand in een wilsbeschikking heeft laten opnemen dat hij/zij geen obductie wil, als iemand een niet-natuurlijke dood is gestorven of als het in het belang van de volksgezondheid is een obductie uit te voeren, gelden andere procedures.

Als de overledene geen obductie wilde, kunt u als nabestaande niet meer toestemmen in een obductie.

Iemand die overlijdt na een ongeval, misdrijf of vermoeden daartoe, is een niet-natuurlijke dood gestorven en moet gezien worden door een gemeentelijk lijkschouwer. Deze beslist dan of gerechtelijke obductie verricht zal worden of dat het lichaam kan worden vrijgegeven.

Een gerechtelijke obductie vindt plaats in geval van een misdrijf of het vermoeden daartoe en wordt verricht door een gerechtelijke patholoog.

Voor een gerechtelijke obductie is toestemming van de familie niet vereist.

Als het lichaam wordt vrijgegeven en nabestaanden of de ars willen precies weten wat er gebeurd is, kan een obductie plaatsvinden door de patholoog van het ziekenhuis. Hiervoor is altijd toestemming van de nabestaanden vereist.

Een voorbeeld van obductie in het belang van de volksgezondheid is om te onderzoeken of een zeer besmettelijke ziekte heeft toegeslagen en hoe een epidemie kan worden voorkomen.

7. Is een obductie bij een kind hetzelfde als bij een volwassene?

In principe is de procedure bij kinderen hetzelfde als bij volwassenen.

Soms wordt weefsel uitgenomen voor genetisch onderzoek. Dit is vooral belangrijk als een kind tijdens de zwangerschap of rond de geboorte is overleden en er een uitspraak gedaan moet worden of een afwijking erfelijk is waardoor er kans op herhaling is bij een volgende zwangerschap.

Als het hele kleine kinderen betreft, zijn de organen uiteraard ook heel klein en zal het hele orgaan in plaats van een stukje weefsel microscopisch onderzocht moeten worden en zal iets eerder worden overgegaan tot het bewaren van de organen om ze op een later tijdstip beter te kunnen bekijken. Aangeboren afwijkingen bij kinderen zijn vaak complexer dan afwijkingen bij volwassenen en ze vereisen uitgebreider onderzoek.

Als u bezwaar heeft tegen het langer bewaren en niet mee begraven of cremieren van organen, kunt u dat laten weten aan de arts en wordt met uw wensen rekening gehouden.

Uitgebreidere informatie over het verrichten van obducties bij kinderen kunt u lezen in de voorlichtingsbrochure Obductie; informatie voor ouders en hulpverleners over onderzoek na overlijden van kinderen van de Vereniging Samenwerkende Ouder- en Patiëntenorganisaties betrokken bij erfelijke en/of aangeboren aandoeningen (VSOP),

T 035 602 85 55

e-mail adres vsop@vsop.nl

Deze brochure kunt u vragen aan de arts of verpleegkundige.

8. Kan ik voorwaarden stellen?

Misschien wilt u wel toestemming geven voor obductie, maar wilt u bijvoorbeeld liever niet dat organen bewaard worden of dat de hersenen uit de schedel gehaald worden voor nader onderzoek. Vaak wordt voor dit laatste al toestemming gevraagd hoewel dit niet verplicht is. Uw eventuele bezwaren kunt u kenbaar maken aan de arts die aan u toestemming voor obductie heeft gevraagd. Als uw bezwaar ertoe leidt dat de obductie onvoldoende gegevens zal opleveren, dan zal de arts dit met u bespreken. U kunt dan op basis van deze informatie nieuwe afwegingen maken voordat u een besluit neemt.

De aanvragend arts zal bezwaren nooit naast zich neer kunnen leggen. Uiteindelijk bepalen de nabestaanden wat er gebeurt.

Vragen?

Als u nog vragen heeft kunt u deze bespreken met de arts in het ziekenhuis.

- (NVVP: Nederlandse Vereniging voor Pathologie, in samenwerking met de NPCF: Nederlandse Patiënten Consumenten Federatie)

Donatie

Na een overlijden raadpleegt de behandelend arts het Donorinformatiesysteem om na te gaan of de overledene als donor geregistreerd staat.

Wanneer de overledene niet als donor staat geregistreerd kan de behandelend arts alsnog toestemming vragen aan de nabestaanden voor donatie van weefsels en/of organen.

Wat gebeurt er bij een donatie

Bij orgaan- en weefseldonatie zal meestal gebruik gemaakt worden van de operatiekamer van het ziekenhuis.

De uitname van organen geschiedt door artsen van het ziekenhuis of van het transplantatiecentrum.

Alle afspraken zullen worden gecoördineerd door de Stichting Eurotransplant Nederland en de zusterorganisatie B.I.S. (Bio Implant Services).

Er wordt dus onderscheid gemaakt tussen orgaandonatie en weefseldonatie. In de meeste gevallen vindt de orgaandonatie plaats bij patiënten die klinisch dood zijn. Dit wil zeggen dat de patiënt geen hersenactiviteit meer heeft en eigenlijk overleden is, maar nog niet van de apparatuur is afgesloten.

Dit houdt in dat u vóór het afsluiten van de apparatuur wordt benaderd door de behandelend arts met de vraag of er donatie mag plaatsvinden.

Onder weefseldonatie valt de donatie van huid en cornea (hoornvlies op het oog), hartkleppen en botweefsel. Huid en cornea worden verwijderd in het mortuarium door speciaal opgeleide medewerkers van Bio Implant Services.

Als toestemming is gegeven door de nabestaanden, zal aan de hand van een lijst met criteria worden bezien, of de overledene kan fungeren als donor. Dit wordt bepaald door de arts in overleg met Eurotransplant.

Het doel van een donatie

Door donatie van organen kan het leven van anderen mensen worden gered of draaglijker worden gemaakt.

Met donorhuid worden patiënten met brandwonden behandeld.

Door aanbrengen van donorhuid vermindert de pijn, wordt de kans op infecties kleiner en zal een betere wondgenezing worden bereikt met minder kans op littekens.

Patiënten die geholpen worden met hoornvliezen zullen weer kunnen zien. Het botweefsel dat door een donor beschikbaar is gesteld, kan voorkomen dat bij de ontvanger een arm of been moet worden geamputeerd.

Na de donatie

Na elke vorm van donatie zal de overledene cosmetisch worden hersteld. Na een donatie zal er normaal een opbaring kunnen plaatsvinden in een rouwkamer of thuis.

Ter beschikking stellen van de wetenschap

Een overledene kan alleen ter beschikking van de wetenschap worden gesteld, wanneer er een bevestiging van een universiteitsziekenhuis kan worden overlegd. Tijdens het leven moet een persoon zich hebben aangemeld bij een universiteitsziekenhuis.

Bij ter beschikking stellen van de wetenschap, is het uitgesloten dat er obductie of donatie plaatsvindt.

Bij een gerechtelijke obductie komt de terbeschikkingstelling te vervallen.

Niet-natuurlijke dood

Onder een niet-natuurlijke dood wordt verstaan, dat iemand ten gevolge van een niet-natuurlijke oorzaak is overleden.

Hieronder vallen o.a. ongevallen, misdrijf etc. Door de politie en justitie zal een onderzoek naar doodsoorzaak worden ingesteld.

In dit geval zal rouwbezoek (thuis of in het rouwcentrum van de uitvaartverzorger) pas dan plaats kunnen vinden, wanneer de overledene door de Officier van Justitie is vrij gegeven.

Rouwbegeleiding

Het Landelijke Steunpunt Rouwbegeleiding (L.S.R.) kan u informeren over gespreksgroepen voor rouwverwerking.

Ook kunt u hier terecht voor literatuur over rouwverwerking.

Het L.S.R. is bereikbaar op werkdagen tussen 9.00 en 13.00 uur via telefoonnummer 030 234 38 68

www.verliesverwerken.nl

Let op: In deze folder staat informatie die belangrijk is voor u. Heeft u moeite met de Nederlandse taal? Lees deze folder dan samen met iemand die de informatie voor u vertaalt of uitlegt.

Please note: This leaflet contains information that is important for you. If you have trouble understanding the Dutch language, you should read this leaflet together with someone who can explain the information or translate it for you.

Dikkat: Bu broşür sizin için önemli bilgiler içerir. Hollandaca okumakta zorlanıyor musunuz? O zaman broşürü bilgileri sizin için çeviren ya da açıklayan biriyle okuyun.

Uwaga: Ta ulotka zawiera ważne dla Ciebie informacje. Masz trudności ze zrozumieniem języka holenderskiego? Przeczytaj tę ulotkę razem z kimś, kto przetłumaczy jej treść lub będzie w stanie wyjaśnić zawarte w niej informacje.

انتبه: هناك معلومات مهمة بالنسبة لك في هذا المنشور. هل تواجه صعوبة في اللغة الهولندية؟ اقرأ إذن هذا المنشور مع شخص آخر يترجم أو يشرح لك المعلومات.